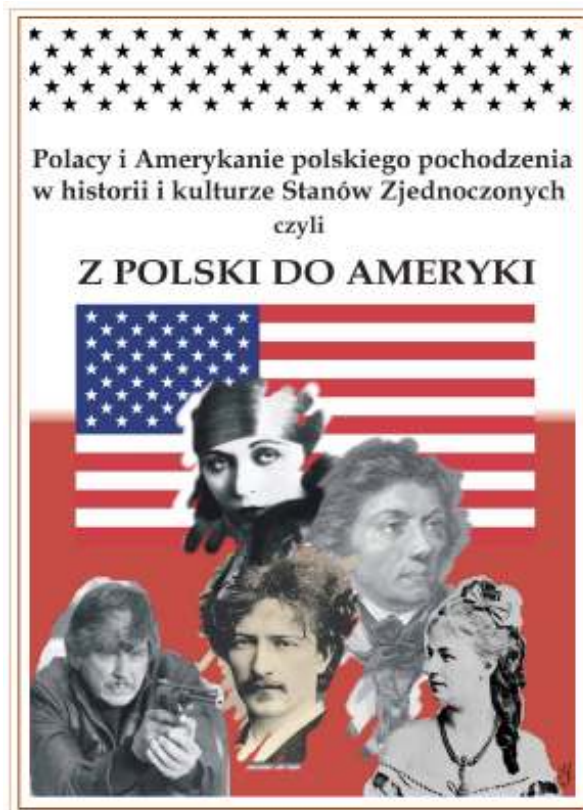


## ❖ Z Polski do Ameryki (*From Poland to America*)

czyli Polacy i Amerykanie polskiego pochodzenia w historii i kulturze Stanów Zjednoczonych



Książka pod tym tytułem zawiera 33 biogramy sławnych osób polskiego pochodzenia, których działalność zostawiła trwały ślad w historii i kulturze Polski oraz Stanów Zjednoczonych. Poczet sławnych postaci otwierają: Kazimierz Pułaski i Tadeusz Kościuszko a zamykają współcześni bohaterowie tacy jak Rafał Olbiński i Frank Wilczek, laureat Nagrody Nobla. Są tam opracowane biogramy m.in. Zbigniewa Brzezinskiego, Jana Karskiego czy Hilarego Koprowskiego.

Ta książka to wynik pracy zespołowej studentów z UCONN w USA oraz studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego z Krakowa, którzy uczestniczyli w lektoratach języka polskiego w latach 2004-2008. W czasie zajęć studenci uczyli się polskiej gramatyki ale też zdobywali wiedzę z zakresu historii i kultury polskiej. Jednym z ich zadań było zbieranie informacji o sławnych Polakach przy wykorzystaniu Internetu – właśnie stamtąd pochodzi większość wiadomości zamieszczonych w broszurze.

Studenci opracowali teksty po polsku i po angielsku w przystępnej formie i opatrzyli zdjęciami. Pracowali w przekonaniu i nadziei, że tworzą dobrą lekturę uzupełniającą dla uczniów Polskich Szkół Uzupełniających.

A collection of 33 biographical sketches of individuals of Polish heritage whose contributions had left a mark on Polish and American history and culture. Starting with heroes of the American Revolutionary War, Kazimierz Pulaski and Tadeusz Kosciuszko and closing with contemporary artist Rafal Olbinski and Nobel laureate physicist Frank Wilczek. This book is the result of a collaborative class projects by Polish language students at the University of Connecticut and Jagiellonian University from 2004 to 2008.

Compiled by: Magdalena Szclz-Mays, ISBN-13: 978-0-9794234-3-7, ISBN-10: 0-9794234-3-0, 2009, 90 pages, Polish and English text, 60 illustrations, Price: \$23.00 + \$5.00 Shipping & Handling = \$28.00

### SPIS TREŚCI (TABLE OF CONTENTS)

1. K. Pułaski (1745 – 1779)	7
2. T. Kościuszko (1746 – 1817)	10
3. K. Toehman (1795 – 1880)	13
4. J. Karpe (1823 – 1892)	17
5. W.B. Krzyżanowski (1824 – 1887)	19
6. H. Modrzejewska (1840 – 1909)	22
7. E.J. Jerzmanowski (1844 – 1909)	24
8. I.J. Paderewski (1860- 1947)	26
9. Ralph Modjeski (1861 – 1940)	30
10. F. Znamiecki (1882– 1952)	32
11. K. Funk (1884– 1967)	34
12. K. Fajans (1887– 1975)	36
13. T. Sendzimir (1894– 1989)	39
14. P. Negri (1895– 1987)	43
15. A. Tarski (1901– 1983)	45
16. J. Kiepusza (1902– 1966)	47
17. W. Urbanowicz (1908– 1996)	49
18. G. Krupa (1909– 1973)	51
19. S. Ułam (1909– 1984)	53
20. Cz. Miłosz (1911 – 2004)	55
21. J. Nowak-Jeziorański (1914 - 2005)	57
22. J. Karski (1914– 2000)	60
23. E. Murski (1914)	64
24. H. Koprowski (1916)	65
25. St. Misił (1920)	68
26. Ch. Bronson (1921– 2003)	70
27. Z. Brzezinski (1928)	72
28. J. Kosiński (1933– 1991)	75
29. B. Vinton (1935)	77
30. J. Głowacki (1938)	79
31. R. Horowitz (1939)	81
32. R. Olbiński (1943)	82
33. F. Wilczek (1951)	85

### STRONA REDAKCYJNA

- Teksty przygotowane pod redakcją: Magdaleny Szclz- Mays
- Fotografie i ilustracje – Kasia Niedzwiedzka i Dorota Bedarska
- Adaptacja tekstów angielskich – Suzanne Rossen i Jean Tomaszewski
- Skład i lanowanie tekstów – Dariusz Niedzwiedzki, Andrzej Błaszczyszki
- Skład wydania polskiego - Agnieszka Filipow
- Okładka - Agnieszka Jabłońska

#### Materiały zbiorcze:

1. Małgorzata Belski
2. Jerry Galla
3. Izabela Jajuszczak
4. Natalia Mays
5. Melana Miłohajek
6. Marcin Mościński
7. Sylwia Pierrak
8. Andrzej M. Szclz
9. Emilia Szklarska
10. Michał Szewczyk
11. Adam Zembrowski

#### Tłumacze:

1. Christine Bahnmöster
2. Annonario Reganika Pozni Hair
3. William L. Blair
4. Ania Jędrzejewicz
5. Jels Jędrzejewicz
6. Kasia Kaszaniak
7. Natalia Mays
8. Sarah Mischelwitz
9. Melana Miłohajek
10. Marcin Mościński
11. Sylwia Pierrak
12. Katarzyna Stuchura
13. Andrzej M. Szclz
14. Emilia Szklarska
15. Michał Szewczyk
16. Magda Zawadzka
17. Adam Zembrowski

Copyright © 2009 Magdalena Szclz-Mays  
All rights reserved.  
ISBN-13: 978-0-9794234-3-7  
ISBN-10: 0-9794234-3-0

Polish American Foundation of Connecticut, Inc.  
27 Grove Hill, New Britain CT 06052  
www.paf-usa.org  
2009

**JÓZEF KARGE**  
(1823 – 1892)

General, profesor Uniwersytetu Princeton



Józef Karge urodził się w 1823 roku w zachodniej Polsce (wtedy należącej do Prus) w okolicach Poznania. Studiował językoznawstwo na uniwersytecie we Wrocławiu, a także w Berlinie i w Paryżu. Po studiach, do roku 1848 służył w armii pruskiej jako lejtnant. Przełomowym wydarzeniem w jego życiu było powstanie wielkopolskie (1848), w którym wziął udział. Powstanie to służyło do celu wyzwolenia Wielkopolski spod okupacji pruskiej i uzyskanie dla niej niepodległości. Powstanie upadło, a przeżył generał armii Polacy został osadzony w więzieniu pruskim. Z więzienia udało mu się uciec, a następnie wyemigrował w 1851 do Ameryki Północnej. W Nowym Jorku założył szkołę językową, która dobrze prosperowała.

W 1861 założył cząstkę armii wojskowej i wstąpił do Armii Polacy, najpierw w stopniu majora, potem pułkownika. Był dowódcą I Pułku Jazdy w New Jersey, do którego się przenieśli z Polaków. W 1862 r. odniósł wiele zwycięstw na wojnie polnocnej Wzgłędzi. W 1863 r. otrzymał dowództwo nad II Pułkiem Jazdy. Był wielokrotnie ranny.

Największą sławę przyniósł mu sukces wojskowy w Tennessee, po którym zyskał opinię dobrego stratega. Na linii frontu armii północnej, którą dowodził generał William T. Sherman, leżało miasto Bolivar, które było ważnym strategicznym miejscem, ponieważ przebiegała przez nie kolej. Pasażerowie, że w XIX wieku kolej była jedynym szybkim transportem, który był w stanie zapożyczyć w tym czasie i być tak ogromną siłą.

2 maja 1864 r. Konfederacja na czele z majorem Nathanelem Forrestem okrążyła Bolivar i zagrożili dostawcom wojskowym zapotrzebowanie dla armii Shermana. Wojsko Józef Karge, za czela drugiego oddziału Kawalerii New Jersey i dziesiątego oddziału Kawalerii Missouri, które były dużo mniejsze liczebnie niż oddziały Konfederatów, rozpoczął atak. Nikt w obozie przeciwników nie spodziewał się ataku tak małych oddziałów i o tak późnej porze! Te właśnie małe oddziały północne zmieniły Konfederatów do wycofania się z miasta Bolivar i tym samym dostawy żywności i broni mogły ruszyć na front – dla armii Shermana.

Do końca wojny J. Karge odniósł jeszcze wiele zwycięstw w stanie Missisipi, Tennessee, Kentucky, Luizjana i Arkansas. Latem 1864 został mianowany generałem brygady przez Kongres Stanów Zjednoczonych.

W roku 1871 na własną prośbę otrzymał dywizję z wojska i objął stanowisko kierownika katedry języków i literatury słowiańskich w Kolegium New Jersey w Princeton. Był członkiem Komitetu Polskiego i bardzo szanowanym obywatelom. Zmarł na promie między Jersey a Nowym Jorkiem w 1892 r. Pochowany został w Princeton, gdzie w 1938 r. wytworzono mu pomnik.

- <http://www.findagrave.com/cgi-bin/fg.cgi?page=g&GRid=4910>
- [http://monstersand.com/\\_/a/walsh/josef\\_karge.htm](http://monstersand.com/_/a/walsh/josef_karge.htm)
- <http://www.princeton.edu/~princeton/history/bio/karge.html>
- <http://www.uslib.org/~com/bioen/va/01/596.shtml>
- <http://www.plar.org/polskilegion.htm>

**JÓZEF KARGE**  
(1823-1892)

Union General and Professor at the University of Princeton

Józef Karge was born in western Poland in 1823 near the city of Poznan, which was at that time under Prussian control. He studied linguistics in Wrocław, Berlin and Paris before serving as a lieutenant in the Prussian Army. In 1848, the people of Greater Poland rose, where Poznan is located, began a military insurrection against the occupying Prussian forces. This uprising, which became known as the Greater Poland Uprising, ultimately ended in capitulation by the Polish fighters and many – including Karge – were imprisoned. Karge managed to escape, and in 1851 immigrated to North America, where he founded a language school in New York that became very successful.

In 1861 the American Civil War broke out and Karge enlisted in the Union Army as a major, though he was quickly promoted to colonel. He commanded the 1<sup>st</sup> New Jersey Cavalry Brigade. This regiment, which was made up mostly of Poles, was a member of battles in Northern Virginia in 1862. In 1863 Karge commanded the 2<sup>nd</sup> New Jersey Cavalry Brigade. Karge sustained many injuries in the battles these regiments fought.

Karge became well known as a strategist after his 1864 victory at Bolivar, Tennessee. General William T. Sherman was commanding on the Union Army's front lines near the town of Bolivar. Supplies for Sherman's army were delivered via rail through Bolivar, making this town a very strategic link. On May 2<sup>nd</sup>, 1864, the Confederacy's Nathan Forrest led a regiment to Bolivar in an attempt to seize this strategic point. Josef Karge led the 2<sup>nd</sup> New Jersey Cavalry Brigade and the 10<sup>th</sup> Missouri Cavalry Brigade and engaged Forrest's cavalry, though Karge was in fact greatly outnumbered. Forrest figured Karge's intention to be much larger than it actually was and Karge used this to his advantage. In the end Forrest retreated and supplies were successfully delivered to Sherman's army.

Towards the end of the war, Karge won many battles in Mississippi, Tennessee, Kentucky, Louisiana and Arkansas. In 1864, the United States Congress promoted him to Brigade General.

He was honorably discharged in 1871. He settled in Princeton, New Jersey, where he chaired the European Language and Literature Department at Princeton University. He was a member of the Polish Committee.

Józef Karge died on the New Jersey-New York ferry in 1892. He was buried in Princeton, where in 1938 a monument was erected in his honor.

Translated by Annette & William Haas

17

**HELENA MODRZEJEWSKA**  
(1840 – 1909)

Jedną z najwybitniejszych aktorek XIX wieku Helena Modrzejewska urodziła się 12 października 1840 roku w Krakowie. Helena od najmłodszych lat marzyła o karierze, podobnie jak matka i siostrzyczka. Już w wieku lat dwadzieścia występowała na prowincjonalnych scenach w Bochotcu, Stanisławowie i Czerniowcach. W 1865 roku jej menedżer zabrał ją do Wiednia, bo w tamtejszym Burgtheater miała rozpocząć karierę aktorki niemieckiej. Ale Helena szybko wróciła do Polski i zaangażowała się do teatru krakowskiego. Na krakowskiej scenie pracowała przez cztery sezony, odnosząc coraz większe sukcesy artystyczne i twórcze. W 1868 roku Helena wyszła za mąż za Karola Chłapowskiego, wielkopolskiego ziemianina, co pozwoliło jej wyjść w łagodny sposób z polskiej. Rok później była już gwiazdą na scenie Teatru Wielkiego w Warszawie. Otworzyła własny salon artystyczny, w którym bywały najwybitniejsze osobistości życia społecznego, naukowego i artystycznego. Stała się słynna jako wykonawczyni ról kobiecych w sztukach W. Szekspira oraz w dramatach J. Słowackiego.



W 1876 roku, będąc w szczytu sławy, postanowiła wyjechać do Ameryki. Dojechała na deskach California Theatre w San Francisco w sierpniu 1877 roku, odnosząc sukces na scenie międzynarodowej. Potem grała na wschodnim wybrzeżu, głównie w Nowym Jorku, Chicago, Bostonie, Filadelfii, Waszyngtonie i wielu innych miastach Stanów Zjednoczonych. Po tryzletnich występach w Ameryce postanowiła spróbować sił w Londynie. Trzykrotnie, w latach 1880, 1881 i 1885 odbyła tournée po Wielkiej Brytanii. Mimo doskonałego przyjęcia nie osiedliła się tam na stałe. Wróciła do Ameryki, gdzie odbywała wielkie, bardzo rygorystyczne tournée za oceanem, podróżując własnym wagonem kolejowym po całym Stanach. W 1883 roku otrzymała obywatelstwo Stanów Zjednoczonych. Często przyjeżdżała na gościnnie występy do kraju, ale w 1895 roku zdecydowała jej

18

wystepów w ojczyźnie, z powodu przemówienia wygłoszonego na międzynarodowym kongresie kobiet w Chicago, w którym potępił rząd rosyjski w Polsce. Lubiła przebywać w Zakopanem, gdzie w 1883 roku założyła szkołę korekcyjną działającą do dziś.

W Ameryce zbudowała własną rezydencję Arden w Santiago Canyon w Kalifornii. Jej syn Ralph Modrzejski został wybitnym konstruktorem mostów w Ameryce.

- [http://www.cibola.com/en/culture/actress/helena\\_modrzejewska\\_helena](http://www.cibola.com/en/culture/actress/helena_modrzejewska_helena)
- <http://en.strong.poznan.pl/en/1840-10-12-helena-modrzejewska>
- [http://www.teatr.org.pl/legenda/modrzejewska\\_helena](http://www.teatr.org.pl/legenda/modrzejewska_helena)
- <http://helena.modrzejewska.pl/ociki.php>

**HELENA MODRZEJEWSKA**  
(1840 – 1909)

Helena Modrzejewska, one of the greatest actresses of XIX century, was born on October 12, 1840 in Cracow. From her youngest years, Helena dreamt about the theatre, as she came from family of actors. By the time she was twenty years old, Helena already had performed on provincial stages in Bochota, Stanislawow and Czerniowce. In 1865, her manager took her to Vienna in order to start a career as a German actress in its local Burgtheater, but Helena soon returned to Poland and became involved in Casario's theatre. On the Casario's stage she worked for four seasons, achieving growing artistic and social successes. In 1868, Helena married Karol Chłapowski, an aristocrat from Wielkopolska, what allowed her to enter the circles of Polish aristocracy. One year later Helena was the star of the Great Theatre in Warsaw. She opened her own artistic salon, which was visited by the greatest celebrities of social, scientific and artistic life. Helena became popular as a performer of feminine roles in Shakespearean works and in Słowacki's dramas.

In 1876, at the height of her fame, Helena decided to emigrate to America. In 1877 she made her American debut in California's Theatre in San Francisco, signifying her international success. Afterwards she played on the eastern coast, mainly in New York, Chicago, Boston, Philadelphia, Washington, and in many other cities in the United States. After three years of performing in America, Helena decided to try her luck in London. Three times, in 1880, 1881 and 1885 Helena performed in Great Britain. In spite of a great greeting, she did not settle there permanently. Helena came back to America, where she had huge, very profitable performances with her own troupe, touring in her own carriage through the entire United States. Very often she travelled to Poland to perform for free, but in 1895 she was prohibited to play in her fatherland, because of the International Congress for Women in Chicago, during which she had condemned Russian rule in Poland. Helena had liked to retire in Zakopane, where in 1883 she had founded the lace school that operates today.

In America Helena had both her own residences, Arden, in Santiago Canyon, California. Her son, Ralph Modrzejski, became prominent bridge constructor in America.

trans. Kamryna Kaczmarek

22

23